

Fritänkaren

alternativ oberoende kulturtidskrift

Nr. 6 Påsk 1993.

Redaktör, stilistisk bearbetare och ansvarig utgivare: Christian Lanciai

Brev och bidrag mottages tacksamt, t.o.m. anonyma och pseudonyma.

Alla insändare blir behandlade som medarbetare.

Lösnummerpris : 10 kr.

Årsprenumeration : 100 kr (även i Danmark och Norge).

(i Finland : 80 mk)

Lösnummerpris för tidigare nummer: 20 kr.

Fritänkaren beräknas utkomma med 12 nummer årligen eller mer på budgetbasis utan annonser i anspråkslös form.

Postgironummer : 621 39 94 - 4

Innehåll i detta nummer :

De två stora religiösa problemen	2
Övriga insändare	3
Slösa bank eller taxeringsmyndighet? - av en bidragssökande	4
Den svenska devalveringen	5
Svarte Jörgen in memoriam	6
Aurelios begravning	6
Winterreise - Warszawaghettot (reseföljetong, del 1)	7
Att sjunga i kör - musik	10
Varför elektrisk musik är en bluff	11
Chaplin i kläm mellan USA och kommunismen - film	12
Alberto Moravia	13
Den gamle modige Aziz Nesin	13
John Bede har ordet	14
Gotisk historia, tolfte avsnittet	15
Läsarforum	17

På beställning kan såväl tidigare nummer som enbart tidigare artiklar och följetongavsnitt erhållas. Utom inom Sverige distribueras tidskriften även till Finland, Norge, Danmark, England, Tyskland, Österrike, Frankrike, Italien och Indien. Ett speciellt tack till de prenumeranter utomlands som varit förutseende nog att erlægga dubbel prenumerationsavgift med tanke på portokostnaderna. Tack!

red. den 29.3.1993

De två stora religiösa problemen

Båda är psykologiska. Det ena är uråldrigt, uttjatat och banalt. Det andra är modernare och djupare, olösligt och farligt. Det första är klassiskt: vad gör man för att avhålla "frälsta" personer från att följa sin övertygelse mot allt förnuft? Otaliga klassiska exempel finns från Moses till Franciscus, från Jesus till Muhammed, från Thomas av Aquino till kardinal Newman. Man kan säga att det problemet har löst sig själv med tiden i och med upplysningen och toleransens utveckling. Man bryr sig helt enkelt inte längre om att "deprogrammera" frälsta personer, och i den mån man gör det riskerar man att bryta mot de mänskliga rättigheterna.

Det andra problemet är betydligt svårare och relativt nytt. Framför allt är det svårare att definiera och nästan omöjligt att åtgärda. Problemet gäller botandet av religiösa skador i själen. Exempel: Ingmar Bergman. Han växte upp i en strängt luthersk miljö och fick en hård uppfostran av en överdrivet helig präst. Resultatet blev att sonen blev ateist och sedan fick dras med outrannsackliga psykiska problem, som han sedan ältar i det oändliga i sina halvt psykopatiska filmer utan att någonsin nå fram till en lösning. Han kunde aldrig övertyga sin strängt lutherske far om att denne hade fel i sitt hårda nästan omänskliga trosnit. Följden blev ett ständigt uppror i sonens själ som aldrig fick utlopp utan som ständigt trycktes ner under locket av honom själv av hänsyn till fadern. Resultatet blev ett ständigt psykotiskt kaos i den religiöst brännmärkte sonens själ för resten av livet.

Ett annat exempel, som en av våra läsare belyste: den briljante skriftställaren Sven Lidman, som ägnade hela sin begåvning åt att tjäna pingstkyrkan med den påföljd att han på sin dödsbädd insåg att hela hans liv hade varit ett fiasko. Ett liv i ruiner, och därtill en briljant litterär begåvnings liv, och det hopplöst och hjälplöst för evigt. Och inte nog med det: hans son Sam Lidman, som fått sin uppfostran i denna bländande bigotta pingstkyrkomiljö, är skadad för livet och brännmärkt i själen precis som Ingmar Bergman och anser sitt liv förstört från början av faderns misstag.

Ett annat exempel: en ung dam beskyller Scientologykyrkan för att hon blivit av med 500,000 kronor och sin man. Hon vill inte ha bråk eller scientologerna till sina fiender och lämnar därför scientologykyrkan i fred så att hon själv ska få vara i fred. Således får hon ingen rättelse vare sig för strandat äktenskap eller halvmiljonförlust, och såret lämnas öppet utan åtgärdande från något håll, och risken är att grämseln varar livet ut.

Det är detta andra religiösa problem som är det stora problemet i frågan. Det är det problemet som alstrar psykopatiska religionshatare, fanatiska ateister och religionsbekämpare, föreningar med betänkliga metoder för deprogrammering och "anti"-hjärntvätt som FRI och moderna religionsförföljare med kidnappning som medel. Man bekämpar inte problemet med att bekämpa människor. Man kan bara komma till rätta med problemet genom att söka sig till det första misstaget som begicks vilket startade den ödesdigra fanatismens lavin.

En scientolog har tagit mycket illa vid sig på grund av den inledande artikeln i Fritänkaren nr 3 och bett redaktören dementera insändarsvaret i fråga. Då scientologen är bror till redaktören kräver frågan ett personligt och uppriktigt svar:

"Käre Michael, Jag skickade dig artikeln för att jag trodde, då du stod utanför scientologyorganisationen, att jag skulle få förståelse och medhåll från din sida. I stället fick jag motsatsen, och hade jag anat detta hade jag aldrig skickat dig detta provnummer på min s.k. tidskrift. Nu är skadan skedd och måste botas.

Ditt missförstånd tycks mest bero på att du tycks uppfatta Fritänkaren som en sorts dogmatisk auktoritet, vilket är det sista han är. På sin höjd framlägger Fritänkaren teorier som även tänkts av andra. Det uppriktiga svaret på den första insändaren i nummer tre är, som du mycket riktigt menar själv, inte alls baserat på

vetenskapliga bevis. Alltså rör vi oss bara med teorier som ingen som inte vill behöver ta på allvar.

Att då be den ansvarige dementera en teori bara för att den inte grundar sig på bevisliga fakta måste ge anledning till frågetecken. Varför vill någon att en stipulerad teori skall dementeras? Det måste vara för att den är obehaglig för personen i fråga och framställer tankar som han inte kan acceptera eller konfrontera och som han då genom skyddsmekanismer ber att få dementerad: "Säg att det inte är sant!" Detta är mentaliteten i det framförda önskemålet.

Jag kan lika litet säga att det inte är sant som att det är sant. Betrakta det framförda insändarsvaret som blott en teori och tanke. Om tanken har stött dig ber jag om ursäkt och förlåtelse, för det var inte meningen, men en tänkt tanke kan aldrig tas tillbaka. Du behöver aldrig tvivla på att jag verkligen älskar min mor och alla mina syskon, det gör jag obotligt för evigt, och jag är er personligen alltid lojal som människor, men min huvudsakliga plikt i livet är att göra vad som är rätt, och om en tanke faller till föga för andras viljor att dominera den och låter sig fjättras därav är den inte fri och gör den inte vad som är rätt, ty en tanke måste få vara fri om den alls skall existera. Jag föreslår därför att vi lämnar varandra i fred, att jag i denna tidskrift hädanefter lämnar scientologin i fred på det att den även må lämna mig i fred.

Övriga insändare

Klagomål har riktats mot Fritänkarens formgivning. "Du måste få den ordentligt tryckt i hundratusentals exemplar och med mycket bilder!" Vi beklagar att vi saknar resurser till detta, men en fördel med att Fritänkaren står på botten av teknisk standard är att den alltid kan sträva uppåt, utveckla sig, förbättras och expandera i det oändliga under en oöverskådlig framtid. Och Fritänkaren måste be om att få poängtera, att det viktigaste inte är det tekniska utförandet utan innehållet som sådant. En läsare har smickrat oss med att jämföra Fritänkaren med Harry Järvs "Fenix", en avancerad kulturtidskrift med högt renommé, djupa litterära kvaliteter och seriös specialisering, vilket är att jämföra en blyertsskiss med en färdig oljemålning. Fritänkaren vill dock inte specialisera sig utan satsar hellre på mångfacettering och vidsyn. En annan läsare fällde det inspirerande omdömet, att Fritänkaren är bättre än "Det Bästa", då den inte är vulgäramerikansk, är mera koncentrerad och innehåller mer som är läsvärt. Vi tackar för betyget och svarar, att Fritänkaren inte satsar på kvantitet eller vinst utan bara på kvalitet, varför det bara är de bästa som prenumererar på den.

Den andra insändaren är svårare att besvara. I samband med Aurelio Lanciais frånfälle har en annan, som också förlorat sin far, väckt frågan om gengångare, spiritism, kommunikation med de avlidna och hur man bör förhålla sig till dem. Detta område är vetenskapligt otillgängligt, ingenting är säkert, och det största problemet är, att när någon har verklig kontakt med en avliden har han väldigt svårt för att göra sig begriplig och trodd för andra, då en sådan kommunikation inte kan beskrivas eller definieras. Enda sättet är att tillgripa omskrivningar och ge ESP-kommunikationen en konstruerad konkret form i saknad av bättre möjlighet till symbolik. Exempel: Banquos vålnad i Macbeth, som Macbeth ser men ingen annan av deltagarna i banketten - den kan på scenen bara framställas av Banquo själv, fastän han är död. Upplevelsen av sådana fenomen kan bara göras begripliga om man konstnärligt konkretiserar dem, fastän de inte kan konkretiseras.

Och hur bör man förhålla sig till de avlidna? Vad kan man göra för dem? Det finns bara en sak att göra, och det är att tänka på dem och minnas dem. Något annat finns inte. Vill *de* ha kontakt, så kan man bara få den därigenom.

För att återgå till den ideologisk-religiösa debatten: Även från katolskt håll har Fritänkarens rätt att tänka fritt ifrågasatts. "En fritänkare är en som sätter sig över kyrkan och dess dogmer och tror att han kan tänka rätt utan att följa Jesus Kristus." Tyvärr är det ofta så att den som inte tänker själv utan som låter sina tankar domineras och programmeras av andras vanligen tänker fel och begår misstag. Ingenting ont sagt om den katolska kyrkan, men nästan varje kyrkofader under medeltiden införde egna dogmer i kyrkan för att stämpla den med sin egen personlighet och odödliggöra sitt eget namn i kyrkohistorien, precis på samma sätt som imperialister bygger imperier, varpå byggnaden med tiden oundvikligt ständigt måste bli alltmera massiv och otymplig och tung tills den brakar sönder av sin egen manöveroduglighet. Inte en enda av kyrkans dogmer infördes av Jesus Kristus, och dogmerna har bara lett till splittring och uppspjälkning, komplicering och förkonstling, inbördeskrig och exkommunikationer, intolerans och slutligen inkvisitoriskt våld. Det i förra numret belysta fallet Georg Friedrich Händel kämpade i England under hela sitt senare liv mot kyrkliga auktoriteter som krävde ändringar i texterna till hans oratorier. Han vägrade och förblev en fritänkare, och hade han inte förblivit så egensinnig i att hellre följa sitt eget samvete än andras viljor så hade faktiskt hans tjugo oratorier aldrig blivit till och allra minst "Messias", och det är mest tack vare sådan kyrkomusik som den kristna kyrkan fortfarande lever och lockar besökare.

Så försök inte att "rikta" fritänkare, för att tala med Abraham. Var i stället tacksamma för att de finns och vågar ha fräckheten att tänka fritt.

Samhällsdebatt - en av dessa besvärliga bidragssökande har ordet.

Slösa bank eller taxeringsmyndighet?

Några funderingar över socialbyråns bedömningsprinciper.

I pressen har på senare tid några skribenter framträtt, vilka med stöd av några enstaka olycksfall i arbetet söker framställa socialbyrån som ett slags "slösa bank", där man naivt och varmhjärtat delar ut pengar till bedragare och psykskadade i sådan utsträckning att det måste påverka kommunalskatten. Detta passar de kommunalpolitiker, som pläderar för en stramare linje inom socialvården.

För en annan grupp klienter vid socialbyrån framstår denna bevisföring som grovt missvisande eller rent av som ett hån, då vi vet hur stort omöjligt det brukar vara att få ett bidrag ens mot återbetalningsskyldighet om man har tjänat en tusenlapp för mycket. Det spelar sedan ingen roll om man riskerar att förlora sin bostad eller att få telefonen avstängd.

Saken är den, att man vid socialbyrån enbart bedömer efter den s.k. "normen" (som alltid åberopas) för bidragsberättigande. Härvid räknar man ut klientens nettobehållning efter avdrag för "godkända utgifter", varvid denna inte får överstiga c:a 2600 kronor per månad. Till "godkända utgifter" räknas främst hyran, medan bankens avdrag för ett lån inte räknas alls. Socialbyrån bedömer nämligen strängare än taxeringsmyndigheten. Har man så tjänat 1000 kronor för mycket, så blir det avslag på ansökan.

Men hur går det då för klienten? Tänk om han förlorar sin bostad? Ja, se det intresserar inte socialbyrån, som inte accepterar några skäl utan endast hänvisar till klientens "eget betalningsansvar" samt längst ner på det datorskrivna papperet ger upplysningen: "Ni kan överklaga detta beslut vid länsrätten."

När man anser sig ha ett gott argument, så tror man att länsrätten kommer att ta hänsyn till detta, varpå man skriver ett överklagande. Mitt argument är att det ur flera synpunkter är sämre att först låta klienten bli vräkt och därefter ingripa med stödåtgärder - det blir dyrare för kommunen än att betala en månads hyra, och det ger klienten en sämre bostad plus allt jobb med en flyttning.

Men så resonerar inte länsrätten, utan där åberopar man §6 i socialtjänstlagen, som just är underlaget för normens tillämpning. Mitt argument avvisas uttryckligen: "Den omständigheten att N.N. härvid löper risk att förlora sin hyresrätt påverkar inte länsrättens bedömning." Det spelar alltså ingen roll om jag blir vräkt, ty den saken står det ingenting om i §6. Inte heller spelar det någon roll att jag frågar länsrätten om det finns något överordnat syfte med socialt arbete, och om man kunde tänka sig att det finns fall, i vilka en mekanisk tillämpning av normen motverkar syftet, ty denna fråga lämnas vid första överklagandet utan kommentar; vid andra tillfället besvaras den med ett långt citat ur §6. Om lagen innehåller någonting om ett syfte, så står detta givetvis inte i §6. I efterhand har jag upptäckt att det står i §1, men det gillas inte i juridiska sammanhang.

Längst ner på beskedet står det som förut: "Ni kan överklaga detta beslut", men nu vid kammarrätten. (Och så vidare tre sidor till. Det märkliga med denna insändare är, att den refuserade bidragssökanden i detta fall är en äldre väletablerad lärare vid universitetet, vars lön inte räcker till för att överleva.)

Den svenska devalveringen

Vad är en devalvering? Det är en självmordskatastrof. Ett land som devalverar sin valuta signalerar därmed att det har givit upp och inte orkar längre. Före november 1992 hörde den svenska valutan till världens högst ansedda och respekterade. När man visade upp svenska pengar exempelvis i Grekland eller Indien möttes man av beundran och tacksamhet, då den svenska valutans säkerhet och trovärdighet ansågs mera tillförlitlig än till och med pundets och dollarns. Allt detta omintetgjordes genom en desperat åtgärd från den svenska regeringen jämförbar med katastrofen 1709 vid Poltava och uppgivandet av Sveaborg 1808.

Med ens har hela EG-Europa blivit 20% dyrare för oss svenskar. Tidigare var hela Europa billigare än Sverige, och plötsligt har det blivit nästan dyrare. Ekonomiskt är detta en katastrof för alla svenska internationalister.

Redan 1982, när den nya socialdemokratiska regeringen då genomförde en svidande devalvering, kändes detta som en vanärande moralbankrutt från den svenska statens sida. Var det nödvändigt? Nej, en devalvering är aldrig nödvändig. Hur har Tyskland uppnått sin starka ekonomi? Bara genom hårt arbete. Genom hårt arbete arbetade det upp sig efter andra världskriget så att det kunde köpa hela Östtyskland och utgöra ryggraden för hela det nya gradvis förenade Europa. Endast med hårt arbete kan man ernå några som helst resultat. En devalvering är ett erkännande av ens egen passivitet och lättja. Man orkar inte anstränga sig längre, och för att undvika nödvändigheten av att konfrontera den större ansträngning som krävs gör man i stället en devalvering. Detta är en feg politik. Inte bara berövar staten sig själv sitt anseende utomlands, utan dessutom medför denna fega åtgärd att andra länder får det svårare och tvingas arbeta hårdare för att försörja en fallande konkurrent. Englands devalvering på 60-talet var en definitiv bankruttförklaring av det brittiska imperiet, och England har sedan aldrig återfått något av det anseende hon ännu ägde före Profumokrisen 1963. Andra länder har sedan gått i samma fälla, det ena efter det andra: Sverige, Finland, Italien, Spanien, Irland, hela östblocket med Ryssland i spetsen, och det är bara de tyska valutorna (Tyskland, Schweiz, Österrike,) de franska (Frankrike, Schweiz, Belgien,) de nederländska

(Beneluxländerna) och dollarn som hållit stånd. Men dollarn är den mest labila av alla valutor, den går ständigt i berg-och-dal-bana, Tyskland har problem med Östtysklands invaliditet och med rasismen liksom Österrike, Schweiz har världens svåraste aidsproblem efter USA i industrivärlden, medan endast Frankrike tycks berett att vägra svika sitt eget självförtroende. Frankrike har även världens högsta litterära medvetenhet och kulturella standard (trots sådana omänskliga misstag och monster som Le Corbusier), vilket inte är en oviktig faktor för även ekonomiskt självförtroende. I samband därmed kan det iakttagas, att Sverige nådde sin storhetstid under 1600-talet endast genom sitt förbund med Frankrike.

Idag är dock det tyska föredömet det dominerande i Europa: arbete, arbete och åter arbete. Endast därigenom kan någonting som helst erhållas och bibehållas.

Svarte Jörgen in memoriam

Svarte Jörgen var kanske Göteborgs mest klassiska och pittoreska hippie med långt mörkt hår ner till midjan och indiskt kastmärke i pannan. Dessutom såg han bra ut, och han hade rykte om sig att vara en god människa. Men han hade det svårt med spriten, och en natt begav det sig inte bättre än att han efter två dygns oavbrutet festande var slarvig nog att somna av trötthet mitt i Slottskogen. Det blev en kall natt, och han frös ihjäl. Vi kände honom inte personligen väl fastän vi upplevde honom många gånger, men flera av våra prenumeranter var goda vänner till honom. Det vore kanske intressant att få veta mera om denne originelle värmlänningens öden och vandringar. Han begravs i vecka 13 uppe i Värmland, och vi har deltagit i en krans.

Aurelios begravning

Det var en liten men trogen skara som mötte upp den iskalla och mulna men fridfulla eftermiddagen vid Norra Krematoriets kapell i Solna. De fyra syskonen Lanciai var alla tillsammans för första gången på mer än tjugo år, och alla de nära vännerna som mötte upp hade känt dem och Aurelio sedan ännu längre tid tillbaka. De flesta var vänner från 50-talet, men där förekom även en väninna från hans tid i Kexholm vid Ladoga på 30-talet. Under förtroligt samtal stod de gärna ute på kapellets trappa och frös i väntan på att bli insläppta efter städningen av den föregående ceremonin.

Tyvärr hade vi inte lyckats få någon präst som kände Aurelio. Framför allt saknade vi Paul Müller, vår bästa vän bland prästerna på 50-talet, och Erwin Bischofberger, hans efterträdare som sådan. Vi hade försökt göra Aurelios personlighet verklig för den unge ungerske präst som nu skötte förrättningen men med klen resultat. Han höll sig strikt till dogmerna och utförde ceremonin så formellt som möjligt utan någon personlig spiritualitet.

Denna stod i stället kören "Vocal Vikings" för, Aurelios sista och trognaste kör som han själv "döpte". När de började sjunga kunde man nästan höra hur Aurelio själv sjöng med av ren glädje, och det räddade hela tilldragelsen. Tack vare kören blev det inte en begravning utan en odödligförklaring av en glädjens själ vars obotliga livsglädje helt enkelt bara måste få leva vidare.

Sådan var också stämningen vid årsmötet för den svensk-finska föreningen i Göteborg dagen därpå, kvällen före hans 84-e födelsedag. Ordföranden Terttu Rosengren, en av våra äldsta och bästa Göteborgsvänner, bad Lars Avellan, en ännu äldre vän (faktiskt genom fyra generationer från Borgå och som till och med förekommit bland oss i Buenos Aires) anföra några väl valda ord till Aurelios minne, som ju varit verksam styrelsemedlem i föreningen under de flesta av sina 22 år i

Göteborg, vilka minnesord även präglades just av Aurelios glädje. Slutligen bad ordföranden Terttu Rosengren Aurelios son Christian, som var närvarande och satt längst bak, att resa sig upp och avsluta det hela med de klassiska orden från Shakespeares "Julius Caesar: *"If we meet again we'll smile indeed"*, ett citat som märkligt nog bara Christian tycks veta förhistorien till, vilken dock är och förblir en väl dold hemlighet, då den anförtroddes honom som en sådan av Aurelio.

Natten därpå inleddes denna nya resa med start från Göteborg mot Köpenhamn klockan halv fyra på morgonen (vilket blev klockan fyra till följd av Oslotågets i nattens kyla kännbara försening) på Aurelios egen födelsedag, men det måste omedelbart medges, att det känns tomt att resa utan honom. Halva nöjet med att resa var att efteråt kunna dela med sig av resornas upplevelser just med honom, familjens störste resenär, och det är melankoliskt att inte längre kunna göra det. Det är nästan som en ny känsla av att man för första gången reser ensam.

Winterreise - Warszawaghettot

Och vem dyker då inte upp i Köpenhamn om inte min gamle vän Vladimir? Redan i Göteborg timmarna före min avresa hade doktor Sandy ringt mig och bitt mig möta honom i Warszawa i stället för i Budapest. Reseprogrammet hade följaktligen omedelbart gjorts om totalt, så att det i stället för Köpenhamn-Hamburg-Wien-Budapest blev Köpenhamn-Berlin-Warszawa-Konstantinopel. Vladimir var en av dessa obskyra okända i det tysta arbetande personer, läkare till yrket, som ägnat sig åt människosmuggling från öst till väst under det kalla krigets dagar under sin täckmantel som oantastlig läkare och kirurgspecialist inom njurtransplantationsområdet med ständiga internationella uppdrag och stort internationellt konferensdeltagande. Han kände doktor Sandy och mötte mig nu i Köpenhamn för att tryggt eskortera mig till Warszawa.

Vi började naturligtvis genast prata om alla tänkbara aktuella problem på engelska: den svenska kronans fall och dess betydelse för Europa, den tilltagande än så länge osynliga och väl dolda ekonomiska krisen inom EG, och fallet med Tysklands 8000 psykiatriker, många fler än hela USA:s och den högsta psykiatrikertätheten i världen.

"Jag förstår att du har dina uppgifter från dina scientologiska kontakter," sade han. "Av någon anledning föredrar scientologerna att föra oförsonligt krig mot psykiatrin i stället för att söka samarbeta fredligt med den och samverka mot det gemensamma mål som faktiskt de flesta psykiatriker och scientologer har. Naturligtvis finns det skräckexempel på psykiatriker som inte är bättre än nazister, men också scientologerna älskar ibland att göra övertramp, gå till överdrift och skjuta över målet. Vad som mest ligger hela scientologin i fatet är dock dess billiga amerikanska vulgaritet, som från början gjort att ingen seriös människa kunnat ta den på allvar." Han kunde tala hur länge som helst om detta ämne då han visste mycket om det.

När jag senast kom med färja mellan Rostock och Gedser hade färjan varit nästan folktom och därför bjudit på en idealiskt fridfull överfart. Nu hade tydligen världen upptäckt denna goda färjeförbindelse. Det fanns inte en ledig stol på hela båten vare sig i restaurangen eller i de båda cafeteriorna, kaffebrödet i cafeteriorna tog omedelbart slut, och den tullfria butiken var i ett sådant kaos att den inte kunde öppna förrän en timme efter avgång. Köerna sträckte sig runt halva fartyget. En dansk sade till mig: "Det är alltid så här." På ett och ett halvt år hade dock sakernas tidigare angenäma tillstånd förändrats till sin totala motsats.

Det hade passat bra för Vladimir att möta mig i Köpenhamn, då han därifrån skulle resa till sina hemtrakter i Ryssland just via Warszawa, Kiev och Moskva. Det

var därför doktor Sandy hade tyckt att jag ändå skulle ta vägen över Köpenhamn i stället för via Sassnitz, som ju var närmaste vägen till Berlin och Warszawa. Vladimir är egentligen azer från Baku i Azerbadjan, och målet för hans resa var denna exotiska stad vid Kaspiska Havet. Han hade inte varit hemma i Ryssland på två år och i sin hemstad Baku på över fem år. Det var ju fem år sedan oroligheterna började där i samband med bråket om Nagorno-Karabach. Vladimir är en liten man med anspråkslöst yttre och en typisk storstadsmänska som lätt och gärna försvinner bland mängden. Också kunde han inte tåla småstäder som Göteborg och Stuttgart utan hörde avgjort hemma i mer ordentliga metropoler som Berlin, Moskva, Paris och London. Han visste mycket om tysk ekonomi och belyste bland annat att den tyska marken var precis lika devalveringshotad som alla andra "starka" valutor i världen. Det råkar bara vara så att liran, pundet och den svenska kronan är de valutor som strukit med först. Många fler valutafall är att vänta enligt Vladimir, och enligt honom var endast den schweiziska francen nästintill pålitlig.

I vår kupé till Berlin satt det tre andra damer som alla läste böcker. Plötsligt uppstod det ett attentat: takbelysningen började blinka, slockna och tändas, slockna och tändas i tempo allegro, vilket de läsande damerna upplevde som någonting värre än rent mörker. Konduktören kunde inte laga eller bli klok på det nervösa felet, och damerna evakuerade kupén för att anvisas en annan med pålitligare belysning. Vladimir och jag släckte belysningen och kunde i lugn och ro fortsätta våra samtal i enrum.

Doktor Sandy mötte oss i Warszawa, liten och fryntlig och med borstigare skägg än någonsin. Vladimir försvann på sina ärenden för att sedan resa vidare medan den skotske doktorn tog hand om mig. Han ville genast veta allt om alla aktuella skeden i mitt hälsotillstånd, och jag hade ingenting att dölja för honom. Så här löd hans diagnos:

"Din musikkris är fullständigt naturlig. Du är av naturen inte någon stressande eldsjäl utan snarare en flegmatisk stoiker. Musiken har blivit motorn i ditt liv, och den användes huvudsakligen till att accelerera dig själv. Det är detta som din mage reagerar emot. Naturligtvis kan du fortsätta med musiken så länge du vill och kan, men antagligen kommer du förr eller senare att nå en punkt då du helt enkelt inte orkar med musiken längre. När den dagen kommer är det tur att du har litteraturen i stället."

Han ville absolut visa mig gamla staden i Warszawa, men jag ville absolut uppsöka minnesmärkena från Warszawaghettot. Vi inledde vår stadsrundtur med ett besök ner till floden; sedan begav vi oss till Warszawaghettot för att sluta i den gamla staden.

Fastän nästan ingenting finns kvar av Warszawaghettot är det märkvärdigt levande ännu. Den enda påtagliga kvarlämningen av andra världskrigets grymmaste kapitel är ett stycke mur med taggtråd vid ingången till Pawiakfängelset. Resten är senare uppförda monument och en påträngande mängd av svarta korpar överallt precis som i Londons Tower. Den ödesmättade historiska stämningen är omisskännlig. Ännu idag pågår här parallellt med Warszawaghettots förstörelse och förintelsen av 300,000 judar ett av de mest förtvivlade och heroiska uppror som historien känner, nämligen det första riktiga upproret mot nazisterna, som organiserades av dessa dödsdömda svältande inmurade judar och som till en början hade framgång och blev nazisternas första riktigt svidande nederlag, därför att det var en framgångsrik resning av en handfull odugligförklarade dödsdömda mot en monstruös världsmakt. Upprorsmännen stupade till sista man, och Warszawaghettot raserades till sista tegelsten, men företaget krävde mer soldater, liv, tid och resurser än vad nazisterna hade råd med mitt i andra världskrigets vändpunkt 1943. Hitler-Tyskland stod på höjden av sin expansion, och just då bet en loppa Tyskland i lilltån så hårt och djupt att Hitler måste skrika aj och det hela utvecklades till en kallbrand.

Det var samtidigt signalen till alla polackers uppror i Warszawa mot Tyskland, vilket följde strax efteråt.

Men alla dessa judar som 1941 fanns koncentrerade här, ett antal av 450,000 på en lika stor yta som ungefär Linnéstaden i Göteborg eller Vasastaden i Stockholm, finns på något sätt kvar ännu i den tidlösa dimensionen. De hade sin egen teater i ghettot inte långt ifrån var det ståtliga Kulturpalatset ("Tårtan") nu reser sina skyskrapetinnor, de hade sina tre ständigt proppfulla synagogor och sitt sprudlande socialliv överallt i dessa nu polackdominerade områden där endast enstaka moderna hyreskaserner nu ligger ganska ödsligt jämnt fördelade, som om de var pinsamt medvetna om vilka ruiner och lik de var uppresta över, och ena sidan av Milagatan, centrum för upproret, där den berömda centralupprorsbunkern vid Mila 18 låg, har lämnats helt obebyggd. Man slipper aldrig det evigt skakande drama, de 60,000 kvarlämnade judarnas desperata men himmelskt heroiska självmordsuppror efter de 300,000 frändernas bortförande och likviderande, mera levande idag än vad den moderna bebyggelsen här är med den nya tidens människor och dess liv. Ghettot är borta, det förblir borta och kommer aldrig mer tillbaka, men ändå är det på något sätt kvar här med allt sitt myllrande liv och det för evigt.

Det har klagats på polackernas likgiltighet inför de polska judarnas öde och deras allt ännu pågående antisemitism, men det måste beaktas att polackerna omfattar och vårdar det polsk-judiska kulturarvet som sitt eget. Polackerna är av naturen pietetsfulla och historiskt medvetna, och de vårdar ömt vad som finns kvar och även alla sådana synagogor som inte längre används. Det finns judiska muséer överallt i hela Polen, och även koncentrationslägren bevaras som en nödvändig evig påminnelse om vad som aldrig mer någonsin får hända på något sätt, då den enda gången var mer än nog för hela världshistorien.

Den polska pietetsfullheten har skördat en underbar triumf genom den gamla staden i Warszawa, som är så oförglömligt imponerande genom att det är omöjligt att se att den inte verkligen är från 1600-talet. Nästan allting har rekonstruerats i detalj efter andra världskriget, som lämnade Warszawa efter sig som världens mest förstörda huvudstad; men det är så mästertligt väl och pietetsfullt gjort att allt faktiskt är övertygande 15-1600-tal. Det är bara att glädjas och trivas.

Snön utbredde sig söderut från Warszawa i land efter land som en kall liksvepning. Från Warszawa färdades jag ensam, men en konduktör i Tjeckoslovakien satte sig bredvid mig när han förstod att jag reste ensam. Han behövde få klarhet i ett mysterium. En god vän till honom hade färdats i Norden och råkat ut för en ung trevlig flicka. De hade haft roligt tillsammans i några veckor, men sedan hade hon plötsligt skiljt sig från honom med orden: "*Paska kaveri!*" Denne hade sedan aldrig sett henne mera och alltid undrat vad hennes avskedsord egentligen betydde. Nu hade hans gode vän konduktören kanske en möjlighet att från en nordbo få veta vad dessa gåtfulla ord kunde betyda och genom en klar förklaring befria sin kompis från dennes svåra kroniska bryderi. Men hur översätter man "*paska kaveri*" inför en kultiverad böhmare? Det är oöversättligt till kontinentala förhållanden, och kompisens hade tydligen dessutom älskat henne. Inte kunde man krossa ett så vackert minne med exempelvis "*Scheisse Kamerad*"? Jag beklagade, men jag kunde helt enkelt inte översätta det, och den sympatiske konduktören fick resa vidare utan att kunna hjälpa sin kompis ur dennes melankoliska grubblerier.

forts. i nästa nummer, då vi kommer till Bulgarien och Turkiet.

Att sjunga i kör

Eftersom jag hade en framstående fader inom området, som i hela sitt liv deltog i körer och både lärde sig därav och lärde sina körer mycket, är han kanske både det mest lättillgängliga och yppersta exemplet jag kan framhålla som representant för denna en av det mänskliga livets mest konstruktiva sysselsättningar. Det har bevisats, att människor som sjunger i kör når en högre medellivslängd än människor som inte gör det, och alla sångare blir entusiastiska av att framhålla vikten av sången som både fysiskt välgörande gymnastik och andligt livselixir. Man kommer inte ifrån fenomenets faktum. Att sjunga tillsammans med andra både befriar och lindrar, både väcker glädje och inspiration, både renar och kultiverar både kroppsligt och själsligt och bidrar till både högre livsmoral och levnadsmod. Samtidigt råkar Sverige ha den högsta procenten körsångare i världen. Ändå är det inte helt lätt att vara körsångare.

Min far hörde till de lyckliga 70 manskörsångare som i Finland 1937 utvaldes av 400 sökande till att delta i en speciell elitkör, som 1939 skulle sjunga för Finland vid världsutställningen i New York och även i andra amerikanska städer samt Paris. Detta var den berömda Finlandiakören, som alltså uteslutande bestod av handplockade och särskilt utvalda elitkörsångare. Turnén i Amerika med extrakonsert i Paris på vägen hem blev för min far hans livs lyckligaste tilldragelse, och han tröttnade aldrig på att dra sig alla dess detaljer till minnes. Ändå fick kören slita med sina övningar under två år innan det begav sig, ändå var deras dirigent någonting i hästväg i fråga om kolerisk överkänslighet, småaktigt pedanteri och hysterisk hypokondri. Om han vid en körrepetition på någon scen i något konserthus eller teater kände något smådrag i nacken vägrade han fortsätta repetitionen förrän det öppna fönstret någonstans hade stängts. Olyckligtvis utsågs just min far till Heikki Klemettis adjutant, han fick genomsöka teatrar efter bortglömda öppna fönster, som kunde vara en glugg på vinden, och han fick släpa omkring med dirigentens personliga sittbadkar. Men vi avlägsnar oss från ämnet.

Den huvudsakliga svårigheten med att sjunga i kör är att avväga jämnt mellan sång och hörsel. Om man inte kan sjunga och lyssna samtidigt kan man inte sjunga i kör. Det gäller att hela tiden hålla en hörselantenn uppmärksam på hur det egentligen låter från alla de andra. Det får aldrig bli, som det ofta blir i manskörer, att den individuella sångaren hela tiden höjer sin röst för att kunna höra den bättre än de andra. Risken blir då lätt en körlavin i mansstyrka, och kören urartar till att bli bara ryt. Många manskörer kommer långt på det, men de sliter ut rösterna, och när sångarna blir gubbar låter de som svajande käringar.

I en blandad kör måste sopranerna få dominera. Männerna får aldrig överrösta dem. Då blir det manskör med damackompagnemang, och ingen kompositör har skrivit sådan körmusik utom i extrema undantagsfall. Å andra sidan måste även männen få höras kraftigt ibland i en blandad kör, för annars blir det för tråkigt och vekt. Kammarkör är det svåraste av allt. En idealisk kammarkör sammansatt av exempelvis fyra i varje stämma måste bestå av rutinerade och nästan professionella sångare. Annars kan aldrig rätt balans nås. En skicklig kammarkör hör till det underbaraste som finns i musikkväg, ty i detta sammanhang (lika mycket som i en stråkkvartett) måste alla sjunga mera med känslan och med hörseln än med rösten. Rösten blir sekundär mot helheten, som måste vara ett precisionsverk.

Känsligast av allt är givetvis kontakten mellan dirigenten och kören. Det finns massor av dirigenter som mördar sina körer utan att vara medvetna om det medan kören överlever bara emedan den orkar med misshandeln för att dess medlemmar är så goda musiker. Skräckexemplet på mördaririgenter är sådana som utser individuella syndabockar bland körmedlemmarna och pekar ut dem offentligt i vrede. Om en sådan stackare då slutar i kören brukar dirigentens dagar också vara

räknade i den kören. Hänsynstagandet till individen är det svåraste dilemman i en dirigents uppgift, ty hur gärna han än vill strunta i alla hänsyn för musikens skull är han en dålig musiker om han inte också visar mänsklig hänsyn. Det gäller för en dirigent att upptäcka de positiva sidorna av individuella drag hos medlemmarna och uppmuntra dessa mera än att undertrycka icke önskvärda element. Man kan aldrig och får aldrig bli helt nöjd, men man får heller aldrig vara helt missnöjd. Då får man alla medlemmarna att känna sig misslyckade, och det blir en omusikalisk självmordsstämning av det hela. Om en dirigent måste klaga på något individuellt kan han bara klara problemet framgångsrikt om han talar med den medlemmen mellan fyra ögon, för bara då kan medlemmen övertygas, för han känner sig då även samtidigt hedrad av dirigentens uppmärksamhet.

Men i stort sett är uppmuntran A och O när det gäller körsång och all musik. Det gäller att få varje sångare att sjunga av hjärtat och inte att tysta ner dem. Det gäller att få fram den goda musiken och inte att överrösta den bara för att överträffa den. Det gäller att få människan att vara fri. Det är kanske meningen med all sannfärdig musik.

Varför elektrisk musik är en bluff.

Se till exempel på en synt. Man kan snudda vid tangenterna hur lätt som helst, och det blir ändå samma ljud, som man inte reglerar med anslaget utan med en programmerad volymknapp. Om man har volymen på för fullt blir ljudet hur starkt som helst hur lätt man än snuddar vid tangenten, och om man har volymen nedskruvad blir ljudet hur svagt som helst hur hårt man än slår. Anslaget och dess betydelse är alltså fullkomligt eliminerad från alla elektriska instrument.

Det är samma sak med en elgitarr. Ljudet är det samma hur man än slår på strängarna. Därför är det omöjligt att spela mjukt på en elgitarr så att mjukheten hörs i musiken. I princip är med andra ord elektriska instrument bara ett hjälpmedel till att göra musiken hårdare, aldrig mjukare eller känsligare.

Det är samma sak med mikrofonen. Den bästa sångare i världen kan få ljudet av sin röst förvanskat till oigenkännlig groteskhet av en mikrofon. Det rent sångliga och musikens känslspråk försvinner helt i volymvåldet.

Naturligtvis är det praktiskt och bekvämt att sålunda kunna förstärka musik till ett maximum utan att för den skull behöva slå hårdare eller skrika. Men resultatet av denna gränslösa elektriska musikförstärkning är hårdrocken, som bara är effektiv i att överrösta allt annat men som i processen förlorat allt det rent musikaliska, sångliga, melodiska och känsliga för att i stället bara ha skrik och slammer och oväsen kvar, som till och med understundom ger hörselskador.

Bortrationaliseringen av anslaget som tolkningsfaktor av musik är livsfarligt för musiken. I levande musik beror allt på anslaget. Försök sätta en Chopin-pianist till ett elektriskt digitalpiano, försök göra om en harpa till en elektrisk sådan med förstärkare och få en kvinnlig harpist att spela på den, försök få en lärjunge till Segovia att spela klassisk spansk musik på en elektrisk gitarr, eller sätt en Barbara Hendricks till en schlagermikrofon inför en fullsatt ishallsarena som kräver flera tusen decibel - det går bara inte. Musikinstrument eller deras ljud kan inte göras elektriska utan att det tar kål på musiken. Det spelar ingen roll hur avancerad en rockgrupps elektroniska instrument och förstärkaranläggning är och hur de än öser på med världens hårdaste slammer, skrik och kanonbatterier - jämfört med världens primitivaste folkmelodi från vildaste Turkiets avlägsna berg framförd av en gnällande oskolad kvinna med säckpipsackompagnemang blir rockgruppen fullständigt värdelös med allt sitt universella oväsen medan den gnällande kvinnan

med sin monotona klagande melodi och ynkligt pipande ackompanjering åtminstone ändå är musik.

Chaplin i kläm mellan USA och kommunismen

Konflikten blev den svåraste i Chaplins liv. Fastän han aldrig var kommunist blev han i USA behandlad som om han var det och utslängd därifrån efter en nästan 40-årig bana som regissör och världens mest populära komiker genom tiderna. Efter första världskriget med alla Europas filmindustrier lagda i ruiner hade Hollywood nästan monopol på filmkonsten, och dess utan konkurrens största och mest inkomstbringande stjärna var engelsmannen Charles Chaplin från Londons slum och skumraskcabareter. Hans far söp ihjäl sig och hans mor blev galen som hans mormor, och hans enda bror, en halvbror, var jude. Ändå fick han hela det amerikanska etablissemanget emot sig. Varför?

Chaplin var mycket mer än bara en komiker. Från barnsben hade han lärt sig se allting från det mest realistiska av alla perspektiv nämligen rännstenen, och överhelt kunde aldrig lura honom eller imponera på honom. Han kunde därför aldrig fjäska. Efter första världskriget framstår Amerika främst genom sin filmindustri som den nya tidens dominerande stormakt. Efter andra världskriget blir stormaktsställningen även politisk och definitiv. Bland de ledande figurerna för denna stormakt finner man även fula gubbar som J. Edgar Hoover, chef för FBI i 48 år, en kliniskt ren ungarman som behärskade stora delar av USA med att veta allt om alla ledande figurers sexuella svagheter, och hans ökände marionett senator Joseph McCarthy, som genomförde antikommunistterrorn i USA. Gubbar som dessa retades av Chaplins omåttliga popularitet, hans goda hand med de fattiga massorna, hans världspolitiska vädjanden i "Diktatorn" och hans liberala umgängesvanor med vem som helst inklusive vänstersympatisörer som John Steinbeck och andra "proletärer". Många av dessa självkrönta moraliska ledare för den amerikanska stormakten hade beundrat Hitler och stött nazismen. Men den viktigaste faktorn i Chaplins fall var något helt annat.

Chaplin kunde inte försvara sig. När hans vedersakare skickade en vamp till honom för att kompromettera honom med hennes därefter följande havandeskap och offentliga hysteriska anfall, så hjälpte han henne och hennes dotter som inte var hans. När Chaplin efter fullbordandet av "Rampljus", hans mest genomtänkta film och djupaste konstnärliga bekännelse, blev utvisad från Amerika slog han aldrig tillbaka utom genom att förlöjliga det hela fem år senare i den bittra komedin "Kung i New York", en film vars rolighet inte kan maskera den bittra smärtan. Kort sagt, Chaplin kunde aldrig ge igen med samma medel varmed han blev slagen. Han kunde bara ge igen med kvickhet och elegans, med parodi och rolighet, med finess och humor, och vad hjälpte sådant mot fula gubbar som J. Edgar Hoover och Joseph McCarthy, som inte ens hade humor? Kort sagt, Chaplin kunde aldrig bli amerikan emedan han var född en engelsk gentleman. Hans kynne förblir alltid renodlat engelskt i sin älskvardhet och finkänslighet, och det är från början till slut totalt oförenligt med den amerikanska grovheten och vulgariteten, taktlösheten och kulturlösheten. Därför är Chaplin alltid i underläge i Amerika och ett offer som bara kan klara sig med att reagera mot övergreppen med humor.

Detta på tal om den nya Chaplinfilmen av Richard Attenborough. Den är helt trogen mot Chaplin och hans självbiografi, men ändå fattas det mest väsentliga av Chaplin själv i den - den översvallande hjärtligheten, den glada tokigheten, den totala humorn, - i en film om Chaplin hade man velat skratta mera. Det hade Chaplin själv velat att publiken skulle ha fått göra.

Alberto Moravia

Stöttestenen hos Alberto Moravia (1907-1990) är hans ganska negativistiska grundattityd. För honom finns det ingenting som kan försköna livet, utan livet är bara som det är. I sin konsekventa realism skildrar han drumlar som drumlar, busar som busar, knölar som knölar och den grå vardagen med alla dess trista trivialiteter som en grå vardag med alla sina trista trivialiteter. Sådant kan man väl ha nog av till vardags utan att man behöver lägga ner värdefull tid på att läsa om det i tråkiga romaner, menar somliga, och de har fullständigt rätt. Moravias verklighet kan man lätt få nog av i verkligheten. Därmed har vi klarat av det mesta av hans produktion, men två romaner sticker av från denna trista och brutala verklighet. Det är "Romarinnan" från 1947 och "La Ciociara" från 1957.

Man kommer inte ifrån att Moravia är en av alla tiders främsta kvinnoskildrare, och hans mästerskap som sådan kommer mest fram i dessa båda romaner. "Romarinnan" skildrar ett fnasks öde och karriär och hennes förvecklingar i sina affärer med tre män vilka alla dör, en blir mördad av den andre, som avrättas, och den tredje begår självmord. Romanen närmar sig Dostojevskijs expressionistiska brottslingspsykologi men utan Dostojevskijs dramatik och mänskliga nästan romantiska pathos. Om det är något Moravia saknar totalt så är det romantik.

"La Ciociara" filmades nästan omedelbart med Sofia Loren som modern och Jean-Paul Belmondo som Michele under Vittorio de Sicas mäterliga regi, men filmen "Två kvinnor", som den heter på svenska, kunde inte helt omfatta alla romanens traumata. Filmen får ett nästan lyckligt och försonande slut medan romanen är bittrare: dottern Rosetta blir aldrig den samma mera (efter att ha våldtagits av en grupp marockanska soldater), och modern sörjer aldrig Michele särskilt, (intellektualisten som sköts av tyskarna). Hon är och förblir en fallen kvinna precis som "Romarinnan".

Alberto märktes tidigt för livet av svår sjukdom, och det var väl det som gav honom hans bestämda bittra och nakna syn på livet. Hans böcker är inte uppbyggliga men i bästa fall intressanta, dokumentära och smått underhållande. Även hans humor, om han har någon, är snarare bittert och elakt sarkastisk än rolig och glad.

Den gamle modige Aziz Nesin

Han är 78 år gammal och har skrivit mer än 90 böcker. Han har ett eget förlag som han även hjälper upp andra författare genom, och han har ett barnhem ute på en bondgård där han själv undervisar och uppfostrar 35 föräldralösa barn, som i gengäld sköter om gårdens djur och lantbruk. Han är ensam och har klen hälsa men lagar själv sin mat och tar väl hand om sina gäster. Han är den turkiske journalist, författare och förläggare som beslutat utge Salman Rushdies "Satansverserna" på turkiska fastän turkiska regeringen förbjudit dess utgivning.

Han började själv som dervish och trogen lärjunge till Koranens mullor men förstod snart att det var denna religion som höll det turkiska folket i andlig och materiell livegenskap. Han blev socialist och satt ofta i fängelse, som officer i armén blev han utesluten 1944 på grund av sina liberala åsikter, och som blivande förläggare av Rushdies bok har han redan fått många mordhot över sig. Hans böcker har tidigare varit mycket lästa i Iran, men nu kräver Iran att dödshotet mot Rushdie även ska inkludera den gamle Aziz Nesin, som alltid kämpat för de svagares rätt. Vi kan bara önska honom lycka till i hans svåra men nästan nobelprisförtjänta modiga föresatser. (9-3-93)

I nästa nummer bl. a. :

Stackars Salman Rushdie
Nackdelen med musikaliska underbarn
Verdi
m.m.

John Bede har ordet

Den litterära Job-debatten rullar vidare. I detta nummer har vi ett originellt inslag, nämligen det brev som fick redaktör Mikael Rosén att kapitulera inför nordirländaren John Bedes "*righteous ire*". Vi återger här brevet (som M. Rosén vänligt tillgodosett oss en kopia av med en bön om hjälp med att lugna ner mr Bede) i översättning för mr Bedes originella annorlunda inställnings skull till sina läsare och sin förläggare:

"Herr Rosén, I ert senaste nummer av "*Adoremus in Aeternum*" glädde det mig att se att ni avtackat mig för mina bidrag. Ni bör tacka herr Lanciai och inte mig. Det enda ni har att tacka mig för är att jag fullständigt fjärmade herr Lanciai från er tidning, vilket ni av allt att döma inte är särskilt tacksam för, då ni bett en av era rasistiska vänner att hota honom med åtgärder om han inte upphör med sin nya tidning, vilket är anledningen till varför jag alls skriver till er.

Jag bad aldrig er eller herr Lanciai att publicera min "Gotiska historia". Idén var hans, och ni accepterade den. Några läsare har frågat honom om mig, han har visat mig dessa brev, men jag har vägrat svara på dem. Vad hans förbålda läsare tänker är hans ansvar och inte mitt, eftersom han nu är redaktören, vilket jag har talat om för honom. Jag struntar totalt i vad som händer med min "Gotiska historia". Den existerar, jag har överantvaradat den åt honom och åt ingen annan, och jag vill inte ha någonting att göra med några andra läsare därav.

Beträffande tillståndet i affärerna mellan er och mig är det en sak jag måste ta upp. Varför skriver ni till era läsare att ni inte har någon aning om varför jag har skrotat er, när ni mycket väl vet att den enda anledningen är er antisemitism? Det är också därför som herr Lanciai har skrotat er. Kanske det också är ofattbart för er? Eller hycklar ni bara? I vilket fall som helst anser jag att ni är skyldig era läsare den enkla sanningen, att på min rekommendation har herr Lanciai startat en annan tidning, där min "Gotiska historia" fortsätter.

Jag ville skriva till er redan i december för att tala om för er vad jag tyckte om er rasism och antisemitism, vilket gör er till en lika falsk katolik som IRA, vilket redan våra gemensamma vänner" (- två namngivna präster -) "var mycket väl medvetna om, men herr Lanciai hindrade mig. Mitt brev till er från före jul förblir hos honom, och om han någonsin blir attackerad av era rasistvänner kommer han precis lika klart som jag att veta vem som är hjärnan där bakom. En falsk katolik kan aldrig lura en irländare.

Med en uppriktig önskan om att aldrig mer få ha något med er att göra, etc."

Herr Rosén har givetvis förnekat allt samröre med såväl rasister som med någon form av antisemitism, och vi kan bara hoppas att han åtminstone fortsättningsvis lever upp till den föresatsen. Vi tackar mr Bede för att han låtit oss översätta även detta brev och publicera det utom hela hans krönika, och förmodligen är nu tvisten med herr Rosén och hans tidning avslutad. Så låt oss nu återupptaga John Bede's "Gotiska historia".

Gotisk historia, tolfte avsnittet.

(Vi lämnade senast den störtade hövdingen Dag i landsflykt ute i vildmarken medan hans vanskapte bror, den puckelryggige dvärgen Natt, lät deras faders gård förfalla.)

Även Dag började idka trolldom men på sitt eget sätt. Han gjorde det med Guds bistånd och hjälp. Han samlade vargar och björnar omkring sig, och med Guds hjälp skickade han dessa att anfalla och dräpa envar som trodde på ondskan och som tjänade den med att utgjuta blod såsom offer. Vargarna anföll gårdar och plundrade dem, björnar gick in i byar och rev omkull hus, och var och en som idkade vidskeplig trolldom bets ihjäl. Örnar och storkar rövade bort barn och räddade dem från att offras och förtäras av sina föräldrar. Råttor, sorkar, bävrar och andra gnagare gnagde sönder gudlösa människors hus. Hjortar och älgar och renar i stora hjordar trampade ner trädgårdar och bygder. Lodjur hoppade på gudlösa offer för vidskepelsen och rev ihjäl dem. Och av någon anledning blev vädret alldeles ohyggligt förskräckligt: förfärliga stormar förhärjade bygderna, bitande vintrar gjorde att tusenden frös ihjäl, och vattnet steg och översvämmade åkrarna. Dag hade nämligen bett till Gud på sina bara knän att Natts onda manipulerande med vädret skulle komma över Natts eget huvud.

Och Natt började faktiskt bli förskräckt över allt det fasliga som hände i landet. Han hade förlorat kontrollen över vädret. Han hade varit nöjd med att ha det dåligt, men det att det ständigt blev ännu sämre oroade honom. Även ormarna gick till attack mot gudlösheten, och särskilt rik på ormar var den en gång så rika hemgården. Där kryllade det av stora feta huggormar, och varje dag dog det fler och fler av Natts tjänare av ormbett som de vanligen fått i sina sängar om natten, så att de sedan svullnat upp om dagen och spruckit som varfyllda ballonger.

En natt, då månen ej synats på tre månader, då vintern och frosten hållit i sig i tio månader, då vindar pinat och stormar regnat och haglat i tretton månader, hade Natt fått nog. Han kunde aldrig mera sova, och han störtade ofta omkring i natten raglande på panisk flykt från inbillade eller verkliga monster. Denna yttersta natt störtade den lille fule puckelryggige dvärgen ut på gården i ett anfall av total sinnesförvirring. Genast överfölls han av kajor, kråkor, korpar, rovfåglar och andra asätare, som grundligt hackade ut ögonen på honom. Sedan lät de honom gå. Blodig irrade han ut till skogs, där han mötte sina båda bröders vålnader. Gryning sade till honom :

"Natt, Natt, nu är ditt liv förvandlat till evig natt!"

Och Skymning sade: "Rätt åt dig! Ingen har någonsin lett dig utom du själv! Följ nu din väg, såsom du själv har stakat ut den, av din egen fria gudlösa vilja!"

Och Natt stapplade framåt och gick emot trän, snubblade över rötter, störtade ut för stup och ramlade i bäckar och åar, gråtande, snyftande, men ångrande intet och fortfarande likgiltig. Då gick solen upp, och Dag mötte honom, som genom en av sina tjänare, en björn, fått veta vad som hade hänt på gården. Och solen glänste och värmdde, och frosten och skaren smälte, som skurit så många goda djur i fötterna, och våren begynte vakna. Men Natt såg intet ljus och kände ingen värme. Dock kände han Dags närvaro och sade:

"Min bror, ta hand om mig!" Men Dag svarade:

"Såsom du har tagit hand om dina bröder, vår faders gård och vår Gud, så skall vi taga hand om dig."

Och i detsamma slank två svarta hemska stora feta huggormar upp för Natts ben och in i hans kläder, och de tömde sitt gift i honom, och han dog. Och se - när han

dog låg endast kläderna kvar på marken. Själv hade han inifrån ruttnat bort och uppåtits av maskar för länge sedan.

Och Dag intog nu sin faders gård efter en tjugoårig landsflykt. Hela sitt återstående liv arbetade han på att få den i skick igen. Han gifte sig aldrig, ty han nedlade all sin energi på att hans folk åter skulle må bra och på att gården åter skulle bli lika fin och stor och härlig som hans fader lämnat den. Och den blev lika fin igen och finare. Den blev rikare och större än den någonsin varit förut. På Dags tid fördubblades gårdens folk i antal från det år han kom tillbaka till det år då han dog. Han blev 415 år gammal. Han upphörde aldrig med att sörja sin faders söners tragedi, och hans stora sorg däröver var ännu en av anledningarna varför han aldrig gifte sig. Han skonade inte och sparade inte en tum av sig själv och sina krafter för att få gården på fötter igen, och genom detta lyckades han. När han gick hädan var gården ännu rikare och fagrare än på Folkes tid.

Gryning hade strax före sin död gift sig, och nio månader efter Grynings död nedkom hans änka med en son. Detta barn adopterade Dag. Han upptog det som sitt eget, och det blev en frisk och stark gosse. Han fick heta Gunnar. Gunnar var en fullmogen man när hans farbror Dag dog och han fick hela ansvaret på gården på sig.

Han var oerhört prisad redan som ung för sin skönhet, sitt granna ljusa yttre, sin mångsidighet och allsidiga duglighet. Ingen kunde bygga ett hus så snabbt och så väl som han. Det fanns i hela stammen ingen så skicklig smed som han. Hans uthållighet var fantastisk. Han kunde arbeta med vad som helst hur länge som helst utan att vila, och han kunde sova hur litet som helst, sade de som stod honom nära och kände honom väl.

Han gifte sig, och hans hustru var den fagraste mön i hela stammen. Hon hette Elin och födde åt honom på tjugo år ett och tjugo barn. Hon födde trettio barn åt honom allt som allt.

Gunnar var den förste på Magogs gård som hedrades med en titel av sitt folk. Han blev kallad hövding av sitt folk på grund av att de kände så stor tacksamhet mot honom. Ty ingen hjälpsammare, raskare, vänligare, redigare, bättre och mera avhållen medmänniska fanns i landet än Gunnar.

Gunnar ivrade mest av allt för utveckling och utvidgning av landet och bygden. Han var själv den yppersta bland stigfinnare, och många gjorde han till sina lärjungar i den konsten. Han bröt vägar och arbetade utan någon självförskoning på att varje familj skulle få bo och leva bra i ett eget hus. Han ville att alla skulle ha det lika bra som han själv och ännu bättre, och det fanns flera som även fick det bättre än han själv.

Han byggde skepp och gav i uppdrag åt dessa små segelbåtar att fara längs med kusterna och ta reda på vad som låg bortom dem. Riktigt våghalsiga översjälvsäkra seglare och fiskare sände han ut söderut i havet. En del kom tillbaka och påstod att de funnit det land som idag heter Gotland.

Mest av allt älskade han frid och därefter arbete. Ingen kunde någonsin vålla honom ofrid, ty själv vållade han ständigt alla andra ofrid med sin eviga arbetsiver. Hans naturfromhet var även betydande som hans farbrors och farfars hade varit. Han kunde sitta i timtal och lyssna till en näktergal uppe i ett äppelträd. Själv dödade han aldrig något djur utom tama husdjur och boskap, och det värsta han visste var när någon dödade ett djur av annan anledning än för att överleva. Han förbjöd det strängeligen för dem som han hade något inflytande över.

Sitt folks väl var hans livs första och sista idé. Han kunde göra vad som helst för vem som helst, blott icke för en främling. Han hjälpte visserligen också främlingar, men han kunde inte göra vad som helst för dem förrän de lärt sig hans bygds språk. Och närhelst någon sade något berömande eller gott om honom till honom svarade han alltid :

"Prisa icke mig, utan prisa Gud. Honom allenast tillkommer alla människors tack, lov, pris och ära."

Hur många arbeten han än kunde, och det ena kunde han alltid bättre än det andra, så var hans älsklingsarbete alltid att gå vid plojen. Att plöja jorden med två duktiga oxar, att lägga nya ängar under plojen och rensa jorden från stenar och klippor och buskar och stubbar, det var hans livs första och sista fröjd, hans största behag och lust, hans alltid ständiga och aldrig svalnande glädje. Alltid när han plöjde sade han att "den heliga elden brann i honom", och att "stövlarna levde på hans fötter och drog honom med sig". Han var aldrig så glad som när han plöjde en ny åker.

Han drog sig för att anfälla skogarna och göra åkermark av dem. "En skog är en helig plats. Det är där de rikaste och nyttigaste villebråden finns. Gör man åker av skogen försvinner vilddjuren. En sådan affär tjänar man ingenting på. Vad man vinner i mark förlorar man i vilt. Nej, så länge det finns ängar och hedar är det dem vi först och främst ska odla."

På den tiden fanns det trappar och tranor, storkar och hägrar i Mälmarbygden. De var Gunnars älsklingsfåglar, och de var som tama på Gunnars gård. När barnen var riktigt små fick de rida på tranor och storkar som lät sig ridas.

Alla sina söner gjorde han först och främst till skickliga ryttare. De fick börja lära sig rida vid sju år senast. De som ville fick börja tidigare, och många ville det.

Så lämnar vi den lyckliga familjen. Må den aldrig råka illa ut, må aldrig någon bli ond på Gunnar eller på någon av hans efterkommande, må de alltid få förkovra sig hemma på sin gård. Måtte de aldrig få uppleva ett uppror, måtte aldrig folket vända sig mot någon av Gunnars hus, måtte de aldrig bli förföljda eller någon av dem fördriven eller mördad. Måtte folket aldrig drivet av olycka sätta eld på Magogs gård, och måtte aldrig någon av hans efterträdare dö nesligt. Så bad folket dagligen under Gunnars tid, ty de glömde aldrig den natt som de tidigare hade fått gå igenom.

fortsättning i nästa nummer, där vi får möta den förste konungen.

Läsarforum

Låt oss först ägna oss åt våra kära kritiska läsare, av vilka tyvärr flera har gått åt. En värderad läsare menade sig inte ha råd med prenumerationsavgiften på 100 kronor i året ehuru han gärna hade prenumererat. Som den litterärt initierade skolastiker han var tyckte han att redaktören i stället borde ägna sig åt skrivandet av seriösa romaner. "I Fritänkaren filosoferar du ju bara!" Argumentet var knappast vederhäftigt då han läst den kritiserade tidskriften så slarvigt att han inte ens förstätt att Fritänkaren varit i Indien. "Och hur kan du mera le efter att ha varit i Indien och sett all dess smuts och eländiga fattigdom?" Egendomligt nog är hinduerna själva vanligen gladare och vänligare än västerlänningar trots all sin eländiga smuts och fattigdom. Däremot upplyste vi inte denna kritiker om att vi faktiskt redan skrivit ett dussintal seriösa romaner som dock bara refuserats i Sverige under de senaste 24 åren, som om seriösa romaner i Sverige bara kunde väcka allmän allergi och fasa hos de svenska bokförlagen.

En annan läsare har hårt kritiserat det för givet tagna faktum att redaktören själv skrivit samtliga artiklar och insändare i samtliga nummer av Fritänkaren. Tyvärr är hennes förutfattade meningar så djupt inrotade att vi har givit upp hoppet om att få henne övertygad om att både våra medarbetare och insändare i det närmaste är tallösa, då hon inte ens accepterar urkunder som bevis. En annan läsare kritiserar förekomsten av alltför många insändare, vilket enligt hans mening berövar Fritänkaren väsentligt utrymme för redaktörens egna viktigare artiklar. Denne

kritiske katolik ser gärna att Fritänkaren erövrar samtliga prenumeranter från den pekorala porrblaskan "*Adoremus in Aeternum*", som han menar att är betänkelig att ens nämna på grund av sin farlighet. Fritänkaren har dock inte för avsikt att stjäla en enda prenumerant från denna blaska, och vi betecknar både denna blaska och dess koleriske redaktör med kroniska matsmältningsproblem som fullständigt oförargliga, ungefär som en skällande hund i munkorg, som är dum nog att skälla ändå. François Rabelais var mera effektiv i sina oanständiga angrepp på påven då *han* åtminstone utförde dem med en viss humor.

På tal om farlighet har en försiktig prenumerant endast betalat halva prenumerationsavgiften för de första sex månaderna, "så får vi se sedan". Hon menar tydligen att Fritänkarens existens ständigt svävar i livsfara, och vi kan inte kategoriskt förneka att så är fallet. Vi tror oss dock åtminstone kunna genomföra denna första årgång ordentligt, så får vi se sedan. Detta första år blir prövnings- och experimentåret, och hur experimentet har lyckats vet vi inte förrän till jul.

En annan läsare ställde frågan: "Vad är det egentligen för knäppskallar du har till medarbetare?" åsyftande den värde högutbildade skotske läkaren doktor Sandy, som lyckligtvis inte förstår svenska. Denne originelle läkares intressanta idéer och synpunkter har visat sig ha en egenhet för att lätt bli missförstådda till och med av andra läkare, då till och med exempelvis vår egen medicinske kusin visade sig ha uppfattat doktor Sandys invändningar mot Aidsforsknings-upphetsningen och dess fiaskon till motsatsen. Dess värre lär det bli fler kontroversiella uttalanden från doktor Sandy, varför vi ber hans kritiker hålla beredskapen uppe. Hans artikel om Aids i Fritänkaren nr. 4, har det visat sig, var inte ämnad som rådgivning till obotliga aidspatienter (av vilka inte en enda förekommer bland vår läsekrets) utan snarare som en vink till andra läkare ungefär om att "så här gör jag".

Det var alla våra kritiska läsare. Några utlovade attentat har ännu inte förekommit, ej heller har det anonyma mordhotet på vår telefonsvarare ännu realiserats, och inte ens torpeden från "*Adoremus in Aeternum*" har ännu uppfyllt sitt löfte om "åtgärder" trots att Fritänkaren fortfarande har den utomordentliga oförsämheten att våga tänka fritt.

Göteborg den 1 april 1993.